УДК 657
Вигівська І.М., к.е.н, доцент
Житомирський державний технологічний університет
Макарович В.К., к.е.н.
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

ОЦІНКА ТА ДОКУМЕНТАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФАКТОРИНГОВИХ ОПЕРАЦІЙ: РИЗИК-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД

Адаптація системи бухгалтерського обліку до особливостей факторингового бізнесу під впливом ризиків зумовила проведення дослідження питань порядку оцінки та документального забезпечення діяльності факторингових компаній. У статті запропоновано документацію факторингових операцій в умовах ризику, що сприяє вирішенню питання оцінки впливу вищевказаних ризиків на формування вартості факторингу. Здійснено ранжування внутрішніх ризиків факторингової компанії, встановлено їх кількісні параметри та ідентифіковано вплив кожного на вартість факторингу, що сприяло удосконаленню процесу калькулювання факторингових послуг (коригування вартості факторингової послуги на значення інтегрованого показника внутрішнього ризику) та мінімізації негативних наслідків ризику, підвищенню рентабельності факторингу
Ключові слова: факторинг, факторинговий бізнес, оцінка, облік, ризик, факторингові операції, документальне забезпечння, управління

Vygivska I., Makarovych V.

EVALUATION AND DOCUMENTARY SUPPORT OF FACTORING OPERATIONS: RISK-ORIENTED APPROACH

The adaptation of the accounting system to the peculiarities of factoring business under the influence of risks has led to the study of issues of the order of evaluation and documentary support of the activities of factoring companies. The article suggests documentation of factoring transactions in the risk conditions, which contributes to the solution of the issue of assessing the impact of the above risks on the formation of the cost of factoring. The ranking of the internal risks of the factoring company has been carried out, their quantitative parameters have been established as well as the impact of each on the of factoring has been identified, which contributed to the improvement of the factoring services calculation process (adjusting the value of the factoring service to the value of the integrated indicator of internal risk) and minimizing the negative consequences of risk, increasing the factorization profitability
Key words: factoring, factoring business, evaluation, accounting, risk, factoring operations, documentary support, management

Выговская И.Н., Макарович В.К.

ОЦЕНКА И ДОКУМЕНТАЛЬНОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ФАКТОРИНГОВЫХ ОПЕРАЦИЙ: РИСК-ОРИЕНТИРОВАННЫЙ ПОДХОД

Адаптация системы бухгалтерского учета к особенностям факторингового бизнеса под влиянием рисков обусловила проведение исследования вопросов порядка оценки и документального обеспечения деятельности факторинговых компаний. В статье предложена документация факторинговых операций в условиях риска, способствующая решению вопроса оценки влияния вышеуказанных рисков на формирование стоимости факторинга. Осуществлено ранжирование внутренних рисков факторинговой компании, установлено их количественные параметры и идентифицировано влияние каждого на стоимость факторинга, что способствовало совершенствованию процесса калькулирования факторинговых услуг (корректировка стоимости факторинговой услуги на значение интегрированного показателя внутреннего риска) и минимизации негативных последствий риска, повышению рентабельности факторинга
Ключевые слова: факторинг, факторинговый бизнес, оценка, учет, риск, факторинговые операции, документальное обеспечение, управления

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Для прийняття правильних управлінських рішень необхідна ефективна інформаційна система та налагоджені інформаційні потоки

суб'єкта господарювання. Бухгалтерський облік є частиною системи економічної інформації. Сучасні умови господарювання, розширення міжнародних зв'язків потребують удосконалення системи бухгалтерського обліку.

Внутрішньою основною інформаційної системи будь-якого суб'єкта господарювання є бухгалтерський облік. За його допомогою виявляється, накопичується, передається об'єктивна і достовірна інформація про майновий та фінансовий стан підприємства. При цьому задовольняються інформаційні потреби внутрішніх та зовнішніх користувачів.

Виходячи з того, що стратегія ціноутворення факторингової компанії не враховує ризики, які супроводжують її діяльність, все це позначається на прибутковості факторингового бізнесу. Тому постає необхідність формування такого облікового забезпечення управління факторинговою компанією, яке відповідало б його вимогам, та враховувало ймовірні наслідки господарської діяльності. Отже, нагальними проблемами бухгалтерського обліку діяльності факторингової компанії в частині методичної складової, які потребують вирішення, є питання оцінки та документального забезпечення факторингових операцій в умовах ризику.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Питаннями документування факторингових операцій займалися такі науковці як: С.Л. Береза [3], О.Г. Веренич [8], Р.Е. Грачова [12], Н. Дзюба [13], Т.О. Євлаш [16], О.Ю. Євсейкіна [14], О.О. Зеленіна [17], О.М. Івашевська [19], Н.О. Ішкова [18], О.М. Левченко [22], В.В. Скоробогатова [23], Н.С. Струк [25], К.С. Сурніна [26], О.В. Фартушняк [27], О.Є. Федорченко [28]. У зв'язку з тим, що документування в умовах ризику тісно переплітається з питанням оцінки його наслідків, відзначимо, що дослідженням проблем оцінки ризиків займалися такі вчені як Л. Алексеюк [1], Н.І. Березанська [4], Д.В. Ванькович [6], Г.Л. Вербицька [7], В.В. Вітлінський [9, 10], Н.Д. Врубльовський [11], З.В. Гуцайлюк [15], А.Я. Кізима [20], Г.Г. Кірейцев [29], П.М. Кольєр [31], В.І. Кузь [21], С. Манмохан [30], О.А. Солодова [24] та ін. Однак, дослідження даних питань в контексті ризик-орієнтованого управління вченими не здійснювалося.

Цілі статті. Виявлення проблемних питань щодо оцінки та документальне забезпечення факторингових операцій в умовах ризику та пошук шляхів їх вирішення через напрями удосконалення організаційно-методичних положень бухгалтерського обліку факторингової компанії.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Облікову інформацію на різних етапах здійснення господарської операції відображають окремі документи: первинні документи, регістри, звітність. Первинний документ складається на підприємстві і містить дані про грошову оцінку господарської операції. Обліковий процес охоплює декілька етапів: складання первинного документу; відображення господарських операцій у регістрах обліку на основі первинних документів; узагальнення даних у відомостях і звітності. Отже, виокремимо етапи облікового процесу факторингових операцій, що перебувають під впливом ризиків:

1) ідентифікація внутрішніх ризиків факторингових операцій на підставі паспорту ризиків та панелі ризику, що включає документування відповідних операцій та експертну оцінку ймовірних наслідків ризиків;

2) ранжування та застосування перевідної шкали ймовірності настання ризиків факторингового бізнесу для можливості розрахунку показника інтегрованого внутрішнього ризику або застосування ризику як індикатора в аналітичних процедурах;

3) на підставі картографії ризиків діяльності факторингової компанії визначаються заходи з управління ризиками, які знаходять своє відображення на рахунках бухгалтерського обліку;

4) здійснюється систематизація інформації про факторингові операції в умовах ризику, види та рівень ризиків за ними, методи мінімізації наслідків ризику, у внутрішніх управлінських та зовнішніх фінансових звітах.

Бутинець Т.А. стверджує, що документування слід розглядати як організовану систему безперервного спостереження, вимірювання та реєстрації фактів господарського життя, відображення їх ознак і показників на технічних носіях інформації або безпосередньо в комп'ютерній системі [5, с. 37-38].

В ході дослідження факторингу як економічного явища встановлено, що основним документом при здійсненні факторингових операцій є договір факторингу, однак даний документ не може виступати у якості первинного документу. Підставою для бухгалтерських записів може бути документ, що підтверджує відступлення клієнтом права грошової вимоги до боржника (дебітора).

Виходячи з наявної проблеми відсутності типових форм первинних документів за факторинговими операціями та інформаційними потребами ризик-менеджменту, нами розроблено пакет типових форм первинних та зведених документів, що забезпечують облікову оцінку та процес облікового відображення факторингових операцій в умовах ризику. Тому, з метою підвищення ефективності інформаційних ресурсів системи бухгалтерського обліку для цілей аналізу та управління ризиками факторингового бізнесу в цілому, розроблено документи, перелік та зміст яких приведено у табл. 1. Використання цих документів забезпечить отримання своєчасної та достовірної інформації про обсяги факторингових операцій, притаманні їх ризики тощо.

Таблиця 1

Запропоноване документальне забезпечення оцінки ризиків факторингового бізнесу та облікового відображення факторингових операцій

№ з/п	Назва документа	Зміст та призначення	Строки, періодичність складання, відповідальна особа
1	2	3	4
1	Паспорт ризику за факторинговою операцією	ПРфо – містить відомості про ризик, його вид та опис, приналежність до конкретної факторингової операції, кількісну оцінку та причини виникнення ризику	Поточний документ. Складається бухгалтером на підставі експертного висновку та договору факторингу
2	Панель внутрішніх ризиків факторингового бізнесу	ПВРфб – перелік ризиків факторингової компанії, який містить якісні та кількісні характеристики ризику, його нормативні значення ймовірності настання, динаміку виникнення ризиків, величину максимально можливої шкоди	За необхідністю. Складається бухгалтером на підставі Паспорту ризику та аналітичних даних системи ризик-менеджменту на вимогу керівництва
3	Карта внутрішніх ризиків факторингового бізнесу	КВРфб – містить види внутрішніх ризиків за ступенем їх суттєвості та ймовірності, які є головними параметрами оцінки ризику	Раз на місяць або за необхідністю. Підставою для складання є Паспорт та Панель ризику. Виконавцем є ризик-менеджер
4	Перевідна шкала ймовірності настання внутрішніх ризиків факторингової компанії	ПШ – документ-підстава, який призначений для переведення експертної оцінки ймовірності настання негативних наслідків ризику у відповідний інтервал значень індикатора, що дозволяє віднести ризиковану господарську операцію до нульової, незначної, допустимої або критичної зони ризику	Шкала має декларуючий характер та може переглядатися залежно від стратегії ризик-орієнтованого управління компанією. Виконавці: бухгалтер та ризик-менеджер
5	Опис прийнятих-переданих документів	ОППД – фіксує прийняття або передачу документів та їх перелік за окремим договором факторингу	Складається бухгалтером та ризик-менеджером за окремим договором факторингу. Фіксація документації можлива протягом всього терміну дії договору
6	Акт приймання-передачі документів	АППД – містить перелік документів клієнта, що дозволяє відобразити відступлення права грошової вимоги в повному обсязі	За необхідністю. Складається бухгалтером на підставі форми ОППД

Зазначимо, що ризик, зокрема в сучасних умовах господарювання, є невід'ємною частиною функціонування підприємства та потребує нагального управління з метою мінімізації його негативних наслідків. Альгін А.П. підтверджує цю тезу тим, що визнання ймовірного характеру розвитку економіки країни, усвідомлення того, що на прогнозоване економічне зростання можуть впливати випадкові фактори, які затримують настання очікуваного результату або змінити його склад, ставить на перший план проблему економічного та, безпосередньо, господарського ризику [2, с. 84].

Якісну та кількісну оцінку ризиків факторингового бізнесу слід проводити в наступній послідовності:

1) збір інформації про факторанта та боржника за договором факторингу, виявлення внутрішніх ризиків та визначення напрямів уникнення або мінімізації ризику;

2) кількісна оцінка ризику, виявлення причинно-наслідкових зв'язків, факторів впливу на ступінь (рівень) ризику;

3) документальне оформлення якісної та кількісної оцінки ризиків діяльності факторингової компанії, їх ймовірних наслідків (втрат, збитків, ін.);

4) система ризик-менеджменту визначає методи управління ризиками та передає документальне підтвердження виконання заходів зі зниження (уникнення) ризику обліковому персоналу для подальшого відображення відповідних господарських операцій в бухгалтерському обліку.

Реалізацію двох перших процедур оцінки внутрішніх ризиків факторингового бізнесу забезпечують як зовнішні, так і внутрішні, джерела інформації, зокрема: внутрішні нормативи щодо лімітування, планові показники ймовірних втрат, облікова документація тощо.

Третій етап пов'язаний з документуванням, тому зупинимось детальніше на кожному із вищезапропонованих документів (табл. 1) задля визначення особливостей їх заповнення та застосування при оцінці ризиків.

Паспорт ризику за факторинговою операцією складається на етапі ідентифікації ризику та його визнання, тобто встановлення об'єктивних причин його настання. Згідно теорії ризиків можливість кількісної оцінки невизначеності ідентифікує її як ризик. Тому даний документ є підтвердженням факту існування ризику, що впливає на окрему факторингову операцію. Приклад запропонованої форми наведено на зразку 1.

Отже, паспорт ризику за факторинговою операцією слугує базисом у визначенні ризиків, притаманних окремому виду факторингу, фіксує експертну оцінку ризику в частині ймовірності його настання та можливі втрати компанії. Форма ПРфо дозволяє заповнити Панель внутрішніх ризиків факторингового бізнесу та отримати значення для коригування вартості факторингової послуги, а також відображення в бухгалтерському обліку нарахувань до резерву сумнівних боргів за договорами факторингу.

При формуванні стратегії ризик-орієнтованого управління керівництво факторингової компанії повинно обрати тип політики по відношенню до ризиків факторингового бізнесу – консервативна, помірна, агресивна – задля визначення заходів управління та їх дієвості при різних рівнях ризику. Обрання типу політики управління ризиками діяльності факторингової компанії впливає на визначення меж ймовірності реалізації ризику.

Зразок 1. ПРфо

Паспорт ризику за факторинговою операцією № _____

Факторингова компанія _____	Дата складання _____
Відділ внутрішнього / зовнішнього факторингу	Відповідальний _____
Вид факторингу _____	Експерт з оцінки _____

Вид ризику		*Ймовірність настання, %*	*Ступінь впливу, грн.*	*Зона ризику*	*Причина виникнення*
ФР	Фрод ризики				
КР	Кредитний ризик				
РНдФ	Ризик невиконання постачальником умов договору факторингу				
РНдП	Ризик невиконання постачальником умов договору поставки				
Рнп	Ризик неповного платежу				
РП	Ризики персоналу				
РЛ	Ризик ліквідності				

Виконавець _____

В ході дослідження елементів ризик-менеджменту в загальній політиці управління факторинговою компанією та задля виконання принципу обачності запропоновано шкалу оцінки ймовірних наслідків ризику факторингового бізнесу (рис. 1), що дозволяє обґрунтувати доцільність облікового відображення господарських операцій, зумовлених обранням того чи іншого методу управління ризиками (прийняття, резервування, страхування, лімітування, хеджування тощо) для мінімізації впливу їх негативних наслідків на фінансові показники діяльності компанії.

Рис. 1. Шкала оцінки ймовірних наслідків ризиків діяльності факторингової компанії

Запропонована шкала носить рекомендаційних характер та розроблена на підставі результатів проведених досліджень через анкетування та опитування ризик-менеджерів факторингових компаній. Виділення чотирьох зон ризику є необхідністю для забезпечення ефективного управління ризиками факторингового бізнесу. В першу чергу, це зумовлено потребами системи економічного аналізу при застосування індикаторів внутрішніх ризиків для визначення ефективності факторингових операцій. Так, зона нульового ризику характеризується ймовірністю настання ризику, яка

наближається до нуля, поряд з цим існують значні сумніви щодо настання ризику. Зона незначного ризику визначає рівень ймовірності настання ризику як незначний, а настання негативних наслідків (втрат, збитків) сумнівним, хоча може наближатися до середнього значення. Зона допустимого ризику характеризує ризик досить високою ймовірністю настання та вимагає обов'язкового застосування методів управління ризиками. Остання зона ризику – критична – рівень ймовірності настання ризику є максимальним, а очікувані наслідки можуть реалізуватися в найближчий час.

Повертаючись до паспорту ризику за факторинговою операцією, зауважимо, що використання для цілей обліку даного документу є неможливим без застосування розроблених шкали оцінки ймовірних наслідків ризиків факторингового бізнесу, ранжування ймовірності настання ризиків та відповідної перевідної шкали (табл. 2). Документ містить нормативні значення внутрішніх ризиків як індикаторів ефективності факторингової операції та дозволяє визначити зону ризику залежно від значення ймовірності настання його наслідків.

Таблиця 2

Ранжування та перевідна шкала ймовірності настання ризиків для цілей бухгалтерського обліку та економічного аналізу (ПШ)

№ з/п	*Індикатор*	*Нормативне значення*	*Ймовірність настання ризику*							
			Зона 1 Нульового ризику		*Зона 2 Незначного ризику*		*Зона 3 Помірного ризику*		*Зона 4 Критичного ризику*	
1	*2*	*3*	*4*	*5*	*6*	*7*	*8*	*9*	*10*	*11*
1	ФР	0,0-0,25	*інд*	0,0 – 0,03	*інд*	0,03 – 0,13	*інд*	0,13 – 0,23	*інд*	0,23 – 0,25
2	КР	0,0-0,20	*інд*	0,0 – 0,02	*інд*	0,02 – 0,10	*інд*	0,10 – 0,18	*інд*	0,18 – 0,20
3	РНдФ	0,0-0,15	*інд*	0,0 – 0,02	*інд*	0,02 – 0,08	*інд*	0,08 – 0,14	*інд*	0,14 – 0,15
4	РНдП	0,0-0,15	*інд*	0,0 – 0, 02	*інд*	0,02 – 0,08	*інд*	0,08 – 0,14	*інд*	0,14 – 0,15
5	Рнп	0,0-0,10	*інд*	0,0 – 0, 01	*інд*	0,01 – 0,05	*інд*	0,05 – 0,09	*інд*	0,09 -0,10
6	РП	0,0-0,10	*інд*	0,0 – 0, 01	*інд*	0,01 – 0,05	*інд*	0,05 – 0,09	*інд*	0,09 -0,10
7	РЛ	0,0-0,05	*інд*	0,0 – 0, 01	*інд*	0,01 – 0,03	*інд*	0,03 – 0,05	*інд*	0,05
Межі ймовірності настання ризику			***0-10 %***		***11-50%***		***51-90 %***		***91-100%***	

Відзначимо, що ранжування та розробка перевідної шкали прямо залежать від затвердженої керівництвом факторингової компанії шкали оцінки ймовірних наслідків ризиків (повинна бути задекларована у внутрішніх документах фінансової установи, наприклад, у Внутрішньо-фірмовому стандарті).

Наступним запропонованим документом є панель внутрішніх ризиків факторингового бізнесу (табл. 3), яка містить перелік ризиків факторингової компанії, що містить якісні та кількісні характеристики ризику, його нормативні значення ймовірності настання, динаміку виникнення ризиків, величину максимально можливої шкоди. Заповнення даного документу відбувається на підставі паспорту ризику факторингової операції, де ймовірність визначається експертом у відсотковому значенні, та із застосуванням перевідної шкали ймовірності настання внутрішніх ризиків факторингової компанії, яка дозволяє порівняти нормативні значення індикаторів (ризиків) з отриманими фактичними даними щодо настання наслідків ризику та віднесення їх до зон ризику.

Таблиця 3

Панель внутрішніх ризиків факторингового бізнесу (ПВРфб)

№ з/п	*Назва ризику, індикатор*	*Характеристика*	*Наслідки*	*Наявність ризику, рр.*			*Значення індикатора*		*Максимальний збиток, втрати*
				20n1	*20n…*	*20nn*	*Норма*	*Факт**	
1	*2*	*3*	*4*	*5*	*6*	*7*	*8*	*9*	*10*
1	Фрод ризики (ФР)	Зумовлений навмисними діями покупця або постачальника, змова співробітників фактора	Збитки від факторингової операції						
2	Кредитний ризик (непогашення грошової вимоги) (КР)	Зумовлений неплато-спроможністю, банкрутством покупця	Неможливість покупця розрахуватися з фактором за товар або послуги, отримані від постачальника						
3	Ризик невиконання постачальником умов договору факторингу (РНдФ)	Зумовлений невиконанням зворотних вимог, вимог застави та сплати комісійних	Недоотримання фактором доходів та/або компенсації несплаченої дебітором заборгованості за поставку						
4	Ризик невиконання постачальником умов договору поставки (РНдП)	Зумовлений браком товару, нездійсненням його поставки або недопоставкою	Покупець буде розраховуватись з фактором лише на суму фактичної поставки, що може бути менше ніж сума первинного траншу коштів постачальнику						
5	Ризик неповного платежу (Рнп)	Зумовлений неплато-спроможністю дебітора, знижками, поверненням поставки	Недоотримання коштів, що призводить до втрат у результатах діяльності						
6	Ризики персоналу (технічний) (РП)	Зумовлений технічними помилками, порушеннями, рівнем кваліфікації персоналу, хибністю управлінських рішень	Понесення додаткових витрат або втрат в результаті діяльності						
7	Ризик ліквідності (невчасного платежу) (РЛ)	Зумовлений тимчасовою неплато-спроможністю покупця	Виникнення додаткових витрат у фактора, а також дисбалансу фінансових активів та фінансових зобов’язань фактора						

**експертна оцінка з паспорту ризику факторингової операції*

Графа 10 розробленої панелі внутрішніх ризиків факторингового бізнесу (табл. 3) розраховується як добуток фактичного значення індикатора ризику на суму відступлення права грошової вимоги, визначеної у договорі факторингу. Визначений обсяг можливих витрат надає інформаційний "поштовх" системі ризик-менеджменту щодо обрання методу управління ризиком та передачі супутньої документації щодо виконання заходів: з повного або часткового прийняття ризику, його страхування, передачі ризику іншій фінансовій установі через повторне відступлення права грошової вимоги, формування резервів тощо.

Залежно від зони ризику суб'єкт управління ризиками факторингового бізнесу може побудувати карти ризиків, яка представляє собою графічний і текстовий опис обмеженої кількості ризиків організації, розташованих в прямокутній таблиці, по одній осі якої вказується значимість ризику (серйозність наслідків), а по іншій – імовірність ризику (частота його виникнення, настання наслідків ризику).

Значимість (суттєвість) – характеристика ступеня можливого збитку від ризикового події (прямі фінансові втрати, упущені можливості (непрямі фінансові втрати), невиконання поставлених цілей і завдань та ін.).

Ймовірність ризику визначає ймовірність настання ризикової події, приносить збиток. Імовірність може оцінюватися за допомогою статистичних моделей, методів нечіткої логіки, експертних методів.

Таким чином, паспорт ризику за факторинговою операцією, панель ризиків факторингового бізнесу та шкала ймовірності настання ризиків діяльності факторингової компанії – це документи необхідні для складання карти внутрішніх ризиків факторингової компанії (табл. 4). Запропонована карта ризиків забезпечує моніторинг рівня значень факторів (причин), що визначають ризик.

Таблиця 4

Карта внутрішніх ризиків факторингового бізнесу (КВРфб)

Ризик	*Значимість впливу (суттєвість)*	*Ймовірність настання ризику*			
		Низька (нульова)	*Помірна*	*Висока*	*Критична*
ФР, КР, РНдФ, РНдП	Незначна				
	Помірна				
	Значна				
	Сильна				
Рнп, РП, РЛ	Незначна				
	Помірна				
	Значна				
	Сильна				

Примітки:

	Низький рівень ризику		*Високий рівень ризику*
	Помірний рівень ризику		*Критичний рівень ризику*

На підставі карти ризиків управлінський персонал приймає рішення щодо відмови від здійснення факторингових операцій, зменшення наслідків ризикових подій, які лежать в області зовнішнього розміщення ризику та/або внутрішнього резервування фінансових коштів на усунення наслідків ризикових подій.

Найбільш поширеними рішеннями щодо управління ризиками є: страхування відповідальності; перерозподіл відповідальності; резервування задля усунення негативних наслідків ризику; оперативне усунення наслідків ризикових подій. Зазначимо, що карта внутрішніх ризиків факторингового бізнесу не є безпосереднім первинним документом для обліку факторингової операції, що перебуває в умовах ризику. Цей документ є допоміжним та виконує роль документу-підстави при прийнятті управлінських рішень.

Карта ризиків містить груповані внутрішні ризики залежно від нормативного значення індикатора: перша група включає ризики, які мають значення від 0,15 до 0,25 (фрод ризики, кредитний ризик (непогашення грошової вимоги), ризик невиконання постачальником умов договору факторингу, ризик невиконання постачальником умов договору поставки); друга група ризиків мають величину від 0,05 до 0,10 (ризик неповного платежу, ризики персоналу (технічний), ризик ліквідності (невчасного платежу)). Слід зазначити, що управління ризиками – це не одноразовий захід складання карти ризиків, а постійне коригування карти ризиків і зміни механізму прийняття рішень залежно від ситуації, що складається. Карта ризиків формується за рахунок накопичення, вона постійно доповнюється і в ході діяльності підприємства зазнає серйозних змін. Ймовірність і наслідки раніше виявлених ризиків і оцінка їх пріоритетності можуть в подальшому змінитися. Багато ризиків зникають із завершенням дії договорів факторингу.

В ході дослідження виявлено, що жоден з первинних документів не містить інформацію щодо наданих факторантом документів для факторингового обслуговування, що викликає не підтвердженість передачі або прийняття відповідних документів та визнання відступлення права грошової вимоги. Задля вирішення цієї проблеми пропонуємо в цілях відповідального зберігання формувати Опис прийнятих-переданих документів за окремим договором факторингу. Це сприятиме систематичній реєстрації прийнятих від клієнта або переданих йому документів. Заповнення даного опису документів здійснюється в хронологічному порядку під відповідним порядковим номером за вказаний період часу (наприклад, термін дії договору або період, обумовлений положеннями договору факторингу). За умови, якщо опис відповідає усім вимогам щодо оформлення та заповнення документів вимогам чинного законодавства пропонуємо оформлювати Акт приймання-передачі документів, який забезпечує процес облікового відображення факторингових операцій, так як містить перелік документів клієнта, що підтверджує відступлення постачальником права грошової вимоги в повному обсязі.

Останнім етапом оцінки ризиків факторингового бізнесу є розробка програми заходів з управління ризиками за заповненими панеллю та картою внутрішніх ризиків факторингового бізнесу. Як наслідок, система бухгалтерського обліку сприяє розробці плану дій щодо мінімізації ризиків – з однієї сторони, а з іншої – є засобом фіксації стану виконання програми заходів з управління ризиками діяльності факторингової компанії та формування і представлення інформації про понесені витрати в ході їх здійснення.

Висновки. Таким чином, розроблене в ході дослідження документальне забезпечення оцінки ризиків факторингового бізнесу (шляхом розробки паспорту ризику, панелі та карти ризиків), зумовлює вибір суб'єктами управління факторинговою компанією методів управління ризиками її бізнесу. Розробка нових й удосконалення існуючих форм первинних документів сприяє задоволенню інформаційних потреб користувачів та запитів служб фірми, створенню інформаційних потоків про види факторингу, притаманні їм ризики, їх рівень, стан погашення боржниками своїх зобов'язань та ін.

Запропонований підхід до оцінки внутрішніх ризиків факторингового бізнесу сприяє максимальному відображенню в обліку умовних фактів за окремим видом ризику та господарських операцій, що зумовлені застосуванням методів (заходів) управління ризиками. Наведені пропозиції створюють передумови до трансформації та удосконалення обліково-аналітичного забезпечення ризиків діяльності факторингових компаній.

Список використаних джерел:

1. Алексеюк Л. Ризик – один із факторів формування прибутку / Л. Алексеюк // Економіка. Фінанси. Право. – 2003. – № 4. – С. 17-21.
2. Альгин А.П. Риск и его роль в общественной жизни / А.П. Алгин. – М.: Мысль, 1989. – 187 с.
3. Береза С.Л. Облік і контроль грошових активів та дебіторської заборгованості: теорія і практика: Дис... канд. екон. наук: 08.06.04 / С.Л. Береза; Житомирський інженерно-технологічний ін-т. – Житомир, 2002. – 308 с.
4. Березанська Н.І. Економічний ризик у суспільстві / Н.І. Березанська // Фінанси України. – 2003. – № 8. – С. 74-76
5. Бутинець Т.А. Документування в системі бухгалтерського обліку: теорія і методологія: дис… канд. екон. наук: спец. 08.06.04 / Т.А. Бутинець. – К.: Ін-т аграр. економіки УААН, 2001. – 200 с.
6. Ванькович Д.В. Оцінка невизначеності й ризику в системі управління фінансовими ресурсами промислових підприємств / Д.В. Ванькович // Фінанси України. – 2001. – № 9. – С. 79-86
7. Вербицька Г.Л. Управління економічним ризиком / Г.Л. Вербицька // Фінанси України. – 2004. – № 4. – С. 34-41
8. Веренич О.Г. Облікові аспекти факторингу / О.Г. Веренич, А.П. Шаповалова // Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку; Зб. наук. пр.. – Львів: "Львівська Політехніка", 2007. – №577. – С.50-54.
9. Вітлінський В.В. Ризикологія в економіці та підприємництві [Монографія] / В.В. Вітлінський, Г.І. Великоіваненко. – К.: КНЕУ, 2004. – 480 с.
10. Вітлінський В.В. Аналіз, оцінка і моделювання економічного ризику [Монографія] / В.В. Вітлінський. – Київ: ДЕМІУР, 1996. – 212 с.
11. Врублевский Н.Д. Управленческий учет издержек производства: теория и практика / Н.Д. Врублевский. - М.: Финансы и статистика, 2002. - 352 с.
12. Грачева Р.Е. Енциклопедія бухгалтерського обліку/ Р.Е. Грачева – К.: "Галицькі контракти", 2004р. – 832 с.
13. Дзюба Н. Факторинг – чисто финансовая услуга (налоговый и бухгалтерський учет) / Н. Дзюба // Налоги и бухгалтерський учет. – 2009. – № 36-37(1220-1221). – С.35-41.
14. Евсейкина Е.Ю. Бухгалтерский учет факторинговых операций в организациях: Дис. ... канд. экон. наук: 08.00.12 / Евсейкина Елена Юрьевна. – Новосибирск, 2008. – 175с.
15. Економічні ризики : фінансово-обліково-аналітичний аспекти : монографія / [З.В. Гуцайлюк... [та ін.] ; за редакцією З.В. Гуцайлюка ; Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя. – Тернопіль : Видавництво ТНТУ імені Івана Пулюя, 2011. –199 с.
16. Євлаш Т.О. Облік та аналіз дебіторської заборгованості в системі управління підприємств оптової торгівлі : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09 / Євлаш Тетяна Олександрівна. – Х., 2012. – 23 с.
17. Зеленіна О.О. Бухгалтерський облік і аналіз формування та використання позикового капіталу: дис... канд. екон. наук: 08.06.04 / Олена Олександрівна Зеленіна / ЖДТУ. – Житомир, 2012. – 365 с.
18. Ишкова Н.А. Бухгалтерский учет и анализ вексельных и факторинговых операций: дис. канд. эк. наук: 08.00.12 / Н.А. Ишкова. – Москва, 2001. – 238 с.
19. Івашевська О.М. Про розвиток методики обліку факторингу / О.М. Івашевська // Вісник НУВГП. Економіка: зб. наук. праць. – Вип. 4(36). – Ч. 3. – Рівне, 2006. – 512 с.
20. Кізима А. Я. Аналіз ризику інвестиційних проектів / А. Я. Кізима // Наукові записки № 1. "Проблеми реформування, економіки, обліку, контролю та аналізу підприємств" – Тернопіль, 1999. – С. 130-132
21. Кузь В.І. Оцінка факторингових ризиків / В.І. Кузь // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу: міжнар. зб. наук. пр. / Серія: Бухгалтерський облік, контроль і аналіз. – Житомир: ЖДТУ, 2015. – Вип. 1 (29). – С. 179-185.
22. Левченко О. М. Факторинг: методика облікового процесу / О.М. Левченко //Актуальні проблеми економіки. – 2010. – №11 (113). – С.219-233.
23. Скоробогатова В.В. Бухгалтерський облік та контроль монетарних активів : проблеми теорії та методології : монографія / В.В. Скоробогатова ; ЖДТУ. – Житомир: ЖДТУ, 2012. – 519 с.
24. Солодова О.А. Моделі оцінки ефективності проектів з урахуванням чинників ризику та антиризикових заходів / О. А. Солодова // Наукові праці ДонНТУ. Серія: економічна. – Випуск 68. – Донецьк. – 2003. – С. 82-87
25. Струк Н .С. Фінансово-облікове забезпечення факторингових партнерських угод в Україні / Н.С. Струк // Вісник нац. ун-ту "Львівська політехніка": зб. наук. праць. – 2009. – № 647. – С.221-228.
26. Сурніна К.С. Особливості рефінансування дебіторської заборгованості шляхом факторингу / К.С. Сурніна // Вісник ЖІТІ. – 2002. – № 19. – С.281-283
27. Фартушняк О.В. Деякі аспекти відображення факторингових операцій в обліку / О.В. Фартушняк, І.Ю. Пасічник // Економіка розвитку. – 2008. – № 2(46). – С.67-69
28. Федорченко О.Є. Сутність факторингу та його роль в управлінні дебіторською заборгованістю на підприємстві / О.Є. Федорченко // Економічний простір. – 2008. – №13. – С.237-243
29. Фінансовий менеджмент: [Навч. посібн.] / За ред. проф. Г.Г. Кірейцева. – Київ: ЦУЛ, 2002. – 496 с.
30. ManMohan S. Sodhi, Managing Supply Chain Risk / ManMohan S. Sodhi, Christopher S. Tang. – Springer Science & Business Media. – 2012. – 332 p.
31. Paul M. Collier Management Accounting-Risk and Control Strategy / Paul M. Collier, Sam Aguei-Ampomah // Chartered Institute of Management Accountants. – Oxford : CIMA. / Elsevier, 2006. – 574 p.

Рецензент д.е.н., професор Легенчук С.В.